

Prof. Dr. Mehmet Özmen
Armağanı

Editörler

Nurettin Demir - Faruk Yıldırım

Adana 2014

Prof. Dr. Mehmet Özmen Armağanı

Editörler: Nurettin Demir - Faruk Yıldırım

© Bu kitapta basılan makalelerin yayın hakları yazarlarına aittir.
Makaleler, yazarlarının izni olmadan basılı veya elektronik
olarak çoğaltılamaz, başka dile çevrilemez.

ISBN: 978-975-487-196-8

Kapak Tasarım: Emine Ağırbaş

Baskı: Çukurova Üniversitesi Basımevi Müdürlüğü

İsteme Adresi: Çukurova Üniversitesi

Basın ve Halkla İlişkiler Bürosu

Balcalı/ADANA

Mail: basin-halk@cu.edu.tr

Tel. : 0 322 338 71 14

Özbekçede Şimdiki Zaman Biçimleri ve *-ishda* Biçiminin Durumu

Mevlüt Gültekin, Niğde Üniversitesi

Özbek Türkçesi hakkında yazılan gramer kitaplarında şimdiki zamanın şu biçimlerle ifade edildiği belirtilmektedir:

1. Fiil tabanına burada yeni Özbek Latin harfleri ile vereceğimiz *-yap* eki ve *-man*, *-san*, *-ti*, *-miz*, *-siz*, *-tilar* kişi eklerinin getirilmesiyle kurulur. (bk. Bodrogligeti 2003: 676-678, Kononov 1960: 211-213, ayrıca krş. Merhan 2012: 74, Öztürk 2005: 55, Yaman 2000: 129-130) Mesela:

yoz-moq 'yazmak'

Teklik	Çokluk
1) <i>yoz-yap-man</i> 'yazıyorum'	1) <i>yoz-yap-miz</i> 'yazıyoruz'
2) <i>yoz-yap-san</i>	2) <i>yoz-yap-siz</i>
3) <i>yoz-yap-ti</i>	3) <i>yoz-yap-tilar</i>

o'qi-moq 'okumak'

Teklik	Çokluk
1) <i>o'qi-yap-man</i> 'okuyorum'	1) <i>o'qi-yap-miz</i> 'okuyoruz'
2) <i>o'qi-yap-san</i>	2) <i>o'q -yap-siz</i>
3) <i>o'qi-yap-ti</i>	3) <i>o'q -yap-tilar</i>

-yap ekli şimdiki zamanın, soru biçimleri, kişi ekinden sonra getirilen *-mi* soru ekiyle kurulur: *yozyapmanmi?* 'yazıyor muyum?'

-yap ekli şimdiki zamanın olumsuz biçimi, kip ekinden önce gelen *-ma* ekiyle yapılır: *yozymayapman* 'yazmıyorum'.

-yap ekli şimdiki zaman biçimi, özellikle konuşma anında gerçekleşmekte olan eylemlerin ifade edilmesi için kullanılır. Bu eylemlerin başlaması ve sonu belirtilmez:

Tarix takrorlanib turadi, degan gap bor. Insoniyat ibtidoiy jamoaga qaytishi mumkin. Buning ilk belgilari hozirdan ko'rinyapti: kitob o'qiydiganlar kamayib boryapti. (DHB: 14)

'Tarih tekrar edip durur, diye bir söz var. İnsanlığın iptidai topluluğa dönmesi mümkün. Bunun ilk işaretleri şimdiden görünüyor: Kitap okuyanlar azalmakta.'

Mana oradan ko'p yillar o'tdi. Lekin Rahmat Fayziyning «Hazrati inson» romaniga bo'lgan qiziqish susaymayapti. (OA: 66)

‘İşte, aradan çok yıllar geçti,. Lakin Rahmet Fayziy’in “Hazreti insan” romanına olan ilgi azalmıyor.”

Said Ahmadning: «Domla, keyingi paytlarda partiyanı ko'p ulug'lamayapsizmi?» — degan savoliga javob berib, G'afur G'ulom: «Agar shunday qilmasam Cho'lpondan ham, Qodiriydan ham oldin otilib ketardim. Men o'zimni senlar uchun, adabiyot uchun, fan uchun, madaniyat uchun asrashim kerak edi», — deb aytgan ekan. (OA: 193)

‘Said Ahmad’ın: “Üstad, son zamanlarda (Komunist) partisini fazla övmüyor musunuz?” sorusuna cevap veren Gafur Gulam: “ Eğer böyle yapmasam, Çolpan’dan da Kadiri’den de önce kurşunlanırdım. Ben kendimi sizler için, edebiyat için, fen için, medeniyet için korumalıydim, diye söylemişti.’

Zulfiya lirikasi rus, ukrain, qozoq, ozarbayjon, turkman, qoraqalpoq, ingliz, hind, afg'on, arab, chex, polyak, bolg'ar, venger, mo'g'ul, fransuz va nemis kitobxonlari tomonidan ham o'qilayapti. (OA:296)

‘Zulfiya’nın şiirleri, Rus, Ukrayna, Kazak, Azərbaycan, Türkmen, Karakalpak, İngiliz, Hint, Afgan, Arap, Çek, Leh, Bulgar, Macar, Moğol, Fransız ve Alman kitapseverleri tarafından da okunmakta.’

Yoshim oltmishdan o 'tib ko 'p narsani endi-endi tushunyapman, xom sut emgan banda!.. (OA: 403)

‘Yaşım altmışı geçtikten sonra çok şeyi, şimdi şimdi anlıyorum, ham süt emmiş adam!’

Savodsiz kampirning sodda falsafasida qanchalik chuqur ma'no borligini endi tushunyapman. (DHB: 34)

Okuma yazma bilmeyen ihtiyarın basit felsefesinde ne kadar derin mana olduğunu şimdi anlıyorum.’

Qizim farzand ko'rdi. Nevaramga beshik olishga ketyapman! (DHB: 92)

‘Kızım çocuk sahibi oldu. Torunuma beşik almaya gidiyorum.’

Texnika asrida yashayapmiz. (DHB: 162)

‘Teknoloji asrında yaşıyoruz.’

-Yap ekli şimdiki zaman biçimi, gelecek zaman da bildirir:

Bugün Qarshi poezdi bilan Toshkentga jo'nab ketyapman. (OTUK: 160)

‘Bugün Karşı treni ile Taşkent’e gidiyorum.’

-Yap ekli şimdiki zaman biçimi, geçmiş zaman da bildirir:

Tashqariga qarasam, ikki bola urishyapti. (OTUK: 160)

‘ Dışarıya baksam, iki çocuk kavga ediyor.’ (OTUK: 160)

Televizorda kino ko'rsatdi. O'ttiz yettinchi yil qatag'oni haqida. Qora plash kiyganlar bir bechorani ikki qo'ltig'idan olib, ko'cha boshida turgan qora mas-hina tomonga sudrab ketyapti. Eshik oldida uning ayoli emizikli bolasini bag'riga bosib, unsiz yig'layapti. Besh-olti yoshlardagi bolakay «dada, dada-jon», degancha otasining ketidan chopib boryapti. Ko'chani u yuzida odamlar turibdi. Birining ko'zida qo'rquv, birinikida o'kinch, yana biri loqayd qarab turibdi. Birovi esa labini istehzoli burib, xudbinona iljayadi.

'Televizyonda film gösterdiler. Otuz yedi yılı yasakları hakkında. Siyah yağ-murluk giyen bir zavallıyı iki koltuğundan tutup, cadde başında duran siyah arabaya doğru sürüyüp gidiyor. Kapının önünde onun hanımı emizikli çocu-ğunu bağrına basıp, sessiz ağlıyor. Beş altı yaşlardaki çocukcağız "baba, baba-cığım" diyerek babasının peşinden koşup gidiyor. Caddenin diğer tarafında adamlar duruyor. 'Birinin gözünde korku, birininkinde pişmanlık, birisi de la-kayd bakıp duruyor. Birisi ise dudağını ihtizayla büküp, bencilce gülüyor.'

2. -a/-y ekli fiil tabanına -yotir (< yat-ır) biçimi ve -man, -san, -, -miz, -siz, -lar kişi eklerinin getirilmesiyle kurulur: (krş. Merhan 2012: 74, Öztürk 2005: 56, Yaman 2000: 130-131):

yoz-moq 'yazmak'

Teklik

- 1) yoz-a-yatir-man 'yazıyorum'
- 2) yoz-a-yatir-san
- 3) yoz-a-yatir

Çokluk

- 1) yoz-a-yatir-miz 'yazıyoruz'
- 2) yoz-a-yatir-siz
- 3) yoz-a-yatir-lar

o'ki-moq 'okumak'

Teklik

- 1) o'ki-yatir-man 'okuyorum'
- 2) o'ki-yatir-san
- 3) o'ki-yatir

Çokluk

- 1) o'ki-yatir-miz 'okuyoruz'
- 2) o'ki-yatir-siz
- 3) o'ki-yatir-lar

Yozayatirman biçiminin soru biçimi, çekimli biçimin sonuna getirilen -mi soru ekiyle yapılır: yozayotirmanmi?, yozib otiribmanmi? 'yazıyor muyuz?' 'yazıyor muyum'vb.

Yozayatirman biçiminin olumsuz biçimi fiil tabanına -ma olumsuzluk ekinin getirilmesiyle kurulur: yozmayotirman 'yazmıyorum'.

Yozayatirman biçimi öncelikle konuşma anında gerçekleşen eylemlerin ifadesi için kullanılmakla beraber, eylemlerin başlangıcı ve özellikle de bitmesi konuşma çerçevesi dışına taşabilir. Bu anlamıyla bu biçim, -a/-y biçimiyle kurulan şimdiki zaman-gelecek zaman biçiminin anlamına yaklaşıp:

Sen kimsan? Qayerdan kelayotirsan?", - deb so'radi. -Musaфирman, Sa-rijo'ydan keleyotirman", - deb cavob berdi yigit. (Kononov 1960: 212)

'Sen kimsin? Nereden geliyorsun?, - diye sordu. "Yolcuyum, Saricoy'dan geliyorum, diye cevap verdi delikanlı.'

Bu biçim, aynı zamanda, konuşmaya canlılık katmak amacıyla, geçmişte olmuş ya da yakın gelecekte olacak eylemlerin ifadesi için de kullanılmaktadır:

Eski zamanda bir şoir yo'lda barayotir edi. U ko'çaning bir tomoniga qarasa, bir adam g'isht quyayotir. Shoir unga yaqinlashdi va bildiki, bu adam she'r xam o'qiyotir. (KONONOV 1960: 212)

'Eski zamanda bir şair yolda gidiyordu. O sokağın kenarına baksa, bir adam kerpiç döküyormuş. Şair ona yaklaştı ve bildi ki bu adam şiir de okuyor.'

Men ertaga sanatoriyaga keteyotirman 'Ben yarın sanatoryuma gidiyorum (gideceğim).' (Kononov 1960: 213)

—*Taqşir, men hasad qilayotganim yo'q, zavqlanmoqdamen, — dedi Sul-tonmurod qayrilib.* (O: 328)

'Afedersiniz, ben haset etmiyorum, neşeleniyorum, dedi Sultanmurat dönüp.'

Jonim, nimani beramen? Mehnat haqqim kissamga tushayotgani yo'q. (O: 353)

'Canım, neyi vereceğim? Çalışma ücretim cüzdanıma girmiş değil.'

3. turmoq 'durmak', **o'tirmoq** 'oturmak', **yurmoq** 'yürümek', **yotmoq** 'yatmak' fiillerinden birinin **-(i)b** zarf-fiilli fiil tabanlarına gelmesiyle kurulur. Zamir kökenli kişi ekleri **-man**, **-san**, **-di**, **-miz**, **-siz**, **-dilar** ile çekim yapılır (Merhan 2012: 75, Öztürk 2005: 57, Yaman 2000: 131-133).

yoz-moq 'yazmak'

Teklik

1) *yozib turibman / o'tiribman / yuribman/ yotibman*

2) *yozib turibsan / o'tiribsan / yuribsan/ yotibsan*

3) *yozib turibdi / o'tiribdi / yuribdi/ yotibdi*

Çokluk

1) *yozib turibmiz / o'tiribmiz / yuribmiz/ yotibmiz*

2) *yozib turibsiz / o'tiribsiz / yuribsan/ yotibsiz*

3) *yozib turibdilar / o'tiribdilar / yuribdilar/ yotibdilar*

Bu şimdiki zaman biçimlerinin olumsuz biçimleri, **-(i)b** zarf-fiil eki yerine **-ma** olumsuzluk ekine **-y** zarf-fiil ekinin getirilmesiyle kurulur: *yoz-ma-y turibman/ o'tiribman / yuribman/ yotibman* 'yazmıyorum'.

Bu romanni yozish uchun material yig'ib o'tirmadim, bolaligimdan hayotni kuzatishni sevganligimdanmi, ko'nglimdan, xotiramdan «Qutlug' qon» romani quyilib kelabardi. (OA: 208)

'Bu romanı yazmak için malzeme derlemiyordum, çocukluğumdan hayatı gözlemlemeyi sevdiğimden olsa gerek, içimden, hatıramdan "Kutsal Kan" romanı dökülüp çıktı.'

Hamon momaqaldiroq gumburlaydi, yomg'ir chelaklab quyib turibdi. (DHB: 326)

'Hâlâ gök gürlüyordu, yağmur bardaktan boşanırcasına yağıyordu.'

U hozir yasanib-tusanib, pariday shu hiyobon salqinida kezib yurar. (O: 204)

O şimdi süslenip püslenip periler gibi şu caddenin serinliğinde geziyor.'

Shoir hayotni bo'yab-bezab, ko'klarga ko'tarib maqtab o'tirmaydi. (OA: 389)

'Şair hayatı süsleyip püsleyip göklere çıkararak övmüyor.'

Qarshisida bir guruh kishi unga tikilib turar edi. (O: 205)

'Karşısında bir grup adam ona bakıp duruyordu.'

Ko'rib turibsizlar, bizda go'sht ko'p. So'rasangiz o'zimiz beramiz. (DHB: 331)

'Görüyorsunuz, bizde et çok. İsteseniz biz veririz.'

Men otimni sug'orib, yuvib turgan edim. (O: 208)

'Ben atımı sulayıp, yıkıyordum.'

Davr qiyinchiliklari, og'ir hayot mashaqqatlarini boshidan kechirgan adib oilasi sargardon bo'lib, qishloqma-qishloq ko'chib yurgan. (OA: 221)

'Devrin zorlukları, ağır hayat şartlarını başından geçiren yazarın ailesi perişan olup köyden köye göçüp duruyormuş.'

Hashamat va dabdabaga berilgan saroy xazinani yutib turardi. (O: 289)

'Gösteriş ve debdebeye kendini veren saray, hazineyi yutuyordu.'

Studentlikda otadigan ildizlaringizdan... birinchisi, albatta, bilim. Chunki sizlar bu yerda avvalo bilim deb yuribsizlar. (OA: 356)

'Talebeliğinizde saldıgınız köklerden birincisi, elbette, bilim. Çünkü sizler burada bilim deyip duruyorsunuz.'

Domla bundan uch yil burun beva qolib, unga goh singlisi, goh uzatgan qizi qarab yurar edi. (OA: 228)

'Üstat bundan üç yıl önce dul kalıp, ona bazen kız kardeşi, bazen evlendirdiği kızı bakıyordu.'

Ko'zlari vahshiylarcha yonib turibdi... (DHB: 212)

'Gözleri vahşiler gibi parlıyordu.'

Uning quyidagi she'rida samimiy ixlos va mamnuniyat barq urib turadi: (OA: 381)

'Onun aşağıdaki şiirinde, samimi ihlas ve memnuniyet parlamakta.'

Ona hatto begona bolaning ham yig'isiga befarq qarab turolmaydi. (OA: 400)

'Anne yabancı çocuğun ağlamasına bile kayıtsız kalamıyor.'

Dushman orasida Otabekning onasi va otasi nima qilib yuribdi? (DHB: 236)

'Düşmanların arasında Atabek'in annesi ve babası ne yapıyor?'

Hamma urushda jon olib, jon berib yuribdi, Inoyat oqsoqol ismli imonsiz chol esa chayqovchilik qilib, boylik to'plash bilan ovora. (DHB: 266)

Herkes, savaşta can alıp can vermekte, İnayet Aksakal adlı imansız ihtiyarsa, tefecilikle zengin olmakla meşgul.'

Hovlida tovuqlar izg'ib yuribdi. (DHB: 273)

'Avluda tavuklar dolaşıp duruyor.'

Buvining hovlisiga kirsak, etakdagi devor tagida allaqancha yong'oq dumalab yotibdi. (DHB: 23)

Halanın avlusuna girsek, kenardaki duvar altında bir ceviz yuvarlanıyor.'

Qarasa, daraxtda mevalar pishib yotibdi. (DHB: 93)

'Bakmış, ağaçta meyveler olgunlaşmakta.'

Bola edim... Kuz edi... So'rida dars qilib yotibman. Ammam bir burchakda mudrab o'tribdi... (DHB: 96)

'Çocuktum. Güzdü. Divanda ders çalışıyorum. Amcam bir köşede uyukluyor...'

4. -moq mastar ekine -da bulunma eki ve -man, -san, -, -miz, -siz, -lar kişi eklerinin getirilmesiyle kurulur. Teklik 3. kişide kişi eki kullanılmaz: (krş. Merhan 2012: 74, Öztürk 2005: 55-56, Yaman 2000: 131-132).

yoz-moq 'yazmak'

Teklik

Çokluk

1) yoz-moq-da-man 'yazmaktayım'

1) yoz-moq-da-miz 'yazmaktayız'

2) yoz-moq-da-san

2) yoz-moq-da-siz

3) yoz-moq-da

3) yoz-moq-dalar

-moqda biçiminin soru biçimleri -mi soru ekinin kişi eklerinden sonra gelmesiyle kurulur: yozmoqdamanmi? 'Yazıyor muyum?', yozmoqdasizmi? 'yazıyor musunuz?', yozmoqdasanmi? 'yazıyor musun?', yozmoqdalarmi? 'yazıyorlar mı?' vb.

Ancak soru ekinin kişi ekinden önce geldiği durumlar da söz konusudur: yozmoqdamisan? 'yazıyor musunuz?', yozmoqdamisiz? 'yazıyor musunuz?' vb.

-moqda şimdiki zaman biçiminin olumsuzluk biçimi kullanılmamaktadır.

Kononov'un (1960: 214) sürekli şimdiki zaman (*nastoyaşçee-dlitel'noe vremya*) olarak adlandırdığı bu biçim, özellikle gazete dilinde kullanılır ve geçmişte başlamış olan konuşma anında devam eden ve konuşma anından sonra da bir müddet devam eden eylemler için kullanılır:

Ammo ajdaho nafslari el molini hali ham sovurmoqdalar. (O: 413)

Ama ejderha nefisleriyle, halkın malını da har vurup Harman savurmaktalar.'

Yozuvchilar so'z san'atida mavjud bo'lgan ilg'or tajribalardan ijodiy foydalanib, adabiyotni yangi mazmun, yangi obrazlar bilan boyitmoqdalar. Shu tariqa, o'zbek adabiyoti O'zbekiston mustaqilligini mustahkamlash, yosh avlodni ezgulik ruhida tarbiyalashdek o'ta mühim va buyuk tarihiy ishga munosib hissa qo'shmoqda. (OA: 74)

‘Yazarlar, yazı sanatında mevcut olan büyük tecrübelerden başarıyla faydalana-rak, edebiyatı yeni içerik, yeni tipler ile zenginleştirmekteler. Bu yolla, Özbek edebi-yatı, Özbekistan’ın bağımsızlığını sağlamlaştırmak, genç evlatları iyi ahlakla terbiye-lemek gibi çok mühim ve büyük tarihi işe iyi biçimde katkıda bulunmaktalar.’

*O 'ynoq-o 'ynoq, og 'ir-og 'ir oqmoqda umrim,
Goh ko 'z yumib, goh ufqqa botmoqda umrim.
Bor jonini sadqa aylab she 'rga, qo 'shiqqa,.
Siz yo'qotgan sururlarni topmoqda umrim.
(Usmon Azim, OA: 76)*

*'Oynak oynak, ağır ağır akmakta ömrüm,
Kâh göz kapatıp kâh ufuğa dalmakta ömrüm.
Bütün varlığını feda etmiş şiire, koşuğa,
Sizin kaybettiğiniz neşeleri bulmakta ömrüm.'*

*Ularning yurak qo'ri bilan yaratilgan ko'p asarlari xuddi shu jihatdan ham
kitobxonlarga manzur bolmoqda. (OA: 79)*

‘Onların yüreklerinin derinliklerinde yaratılmış birçok eseri tam da bu yön-den kitap okurlarına hoş gelmekte.’

Umr barq sur'ati bilan o'tmoqda. (O: 420)
'Ömür yıldırım hızıyla geçmekte'

Fargona şaharida bir oydan beri futbol musabaqaları davom etmoqda..."Bu-ravestnik komandasi ikkinci o'rinda bormoqda. (Kononov (1960: 215)

‘Fergana şehrinde futbol müsabakaları devam etmekte... “Buravestnik” ta-kımı ikinci durumda bulunuyor.’

Sizda tahsil ko'rmish bir necha zot Mashhadda, madrasalarda dars et-moqdalar. (O: 454)

‘Sizden tahsil almış birkaç zat, Meşhet’te, medreselerle ders vermekteler.’

Olimlar yer yuzida odamsimon maymunlar kamayib ketyapti, deb bong ur-moqda. Ular tashvishlanmasa ham bo'ladi. Yer yuzida maymunsimon odamlar ko'payib bormoqda... (DHB: 16)

‘Alimler, yer yüzünde insanımsı maymunlar azalmakta, diye bas bas bağırıyor. Onlar endişelenmese de olur. Yeryüzünde maymunumsu adamlar artıp gitmekte.’

Görebildiğimiz gramer kitaplarında zikredilmeyen, ancak tarafımızdan tespit edi-len -ishda biçimbirimini de bu kategoriye dahil etmek gerekir, düşüncesindeyiz. Şim-diki zaman ifade ettiğini düşündüğümüz -ishda biçimbirimi, -(i)sh fiil ismine (masta-rına), -da bulunma ekinin gelmesiyle oluşmuştur. Bilindiği gibi, Türk dilinde şimdiki za-man ifadesi için, fiil isimlerine, -da bulunma ekinin getirilmesiyle kurulan yapılar yay-gındır. Mesela Türkiye Türkçesinde kullanılan -mAdA, -mAktA, Kırgızcada kullanılan -UUdA yapıları bunlardan bazılarıdır. Dolayısıyla Özbekçe -ishda biçimbiriminin şimdiki zaman işleviyle kullanılmasında, şaşırtıcı bir durum yoktur.

Meşhur Özbek şairi Uygun’un (1974: 5), 1925 yılında yazdığı “Ko’nglim’ adlı şiirinde -ishda biçimbirimini ihtiva eden bölümleri aşağıda veriyoruz:

Ko'ksimda olovlar / Zo'r kuch-la yonishda.
Tegramda chamanlar, / Ko'zlar yupanishda...
'Göğsümde alevler, / Büyük bir güçle yanmakta.
Çevremde çimenler, / Gözler avunmakta.'
Ko'klammi ko'kargan? / Ko'nglim bezanishda.
'Gökler mi gögermiş? / Gönlüm süslenmekte'
Ko'zlar quvonishda, / Ko'nglim yupanishda.
Gözler kıvanç duymakta, / Gönlüm avunmakta.

Tanınmış Özbek edibi Aybek'in "Temirci Co'ra" adlı poemasının da *-ishda* biçimbirimini ihtiva ettiğini düşündüğümüz bölümü şöyledir:

Mahallada har vaqt suron - / Bolg'alar o't chaqnatishda... (A: 1957: 245)
'Mahallede her vakit gürültü - / Balyozlar ateş çıkarmakta...'

Yukarıda verilen örneklerin sınırlı ve sadece teklik 3. kişide çekimli olmasından dolayı, *-(i)shda* biçiminin çekiminde hangi tip şahıs eklerinin kullanıldığı konusunda şimdilik bir fikir sahibi değiliz. Aynı şekilde *-(i)shda* ekinin işlevlerini de tam olarak belirlemek mümkün olmamaktadır. Bu ancak daha sonra, daha fazla Özbekçe metnin taranarak elde edilen örneklerle mümkün olabilecektir.

Sonuç olarak şunları söyleyebiliriz: Çağdaş Özbek Türkçesinde şimdiki zaman ifade etmek için 1) *-yap*, 2) *-ayotir*, 3) *-ib tur- / o'tir- / yuri-/ yot-*, 4) *-moqda*, yapılarının kullanıldığı bilinmektedir. Ancak 20-30 yıllar Özbek edebiyatı metinlerinde az da olsa rastlanan *-ishda* yapısının da şimdiki zaman ifade ettiği düşüncesindeyiz. Ancak bu yapının, muhtemelen, benzer işleve sahip *-moqda* gibi diğer biçimlerle rekabet edemeyerek daha sonraki dönemlerde kullanımdan düştüğü anlaşılmaktadır.

Kaynaklar ve Kısaltmalar

- Bodrogligeti, A. J. E. (2003). *An Academic Reference Grammar of Modern Literary Uzbek*. Los Angeles: Lincom.
- Borovkov, A. K. (1959). *O'zbekcha – Ruscha Lug'at*. Moskva: Xoriciy va Milliy Lug'atlar Davlat Nashriyoti.
- Coşkun, V. (2000). *Özbek Türkçesi Grameri*. Ankara: TDK.
- Hashimov, O. (2011). *Daftar Hashiyasidagi Bitiklar*. Tashkent: Sharq. (DHB)
- Kononov, A. N. (1960). *Grammatika Sovremennogo Uzbekskogo Literaturnogo Yazıka*. Moskva – Leningrad: İzdatel'stva Akademii Nauk SSSR.
- Ma'rupov, E. M. (1980). *O'zbek Tilining Izohli Lug'ati*. Moskva: Rus Tili Nashriyoti.
- Merhan, A. (2012). *Özbek Dilinin Grameri*. İstanbul: Eren.
- Mirzaev, S. (1978). *XX Asr O'zbek Adabiyoti*. Toshkent. Yangi Asr Avlodi. (OA)
- Oybek, [T.M.] (1957). *Tanlangan Asarlar. Şe'rlar, Poemalar*. Tashkent: UzSSSR Davlat Badiiy Adabiyot Nashriyoti. (O)
- Öztürk, Rıdvan (2005). *Özbek Türkçesi El Kitabı*. Konya: Çizgi.
- Uyg'un (1974) . *Asarlar. Birinci Tom. Şe'rlar*: Tashkent: Adabiyot va San'at Nashriyoti.